

Переклад з англійської мови на українську мову офіційної публікації Ради ООН з прав людини <https://undocs.org/A/HRC/57/NGO/308>

Організація
Об'єднаних Націй

A/HRC/57/NGO/308

Генеральна Асамблея

Поширення: Загальне
27 вересня 2024 року

Лише англійською мовою

Рада з прав людини
П'ятдесят сьома сесія
9 вересня – 9 жовтня 2024 року
Пункт 10 Порядку денного
Технічна допомога і підвищення спроможності

**Письмова заява^{*}, надіслана Антивоєнним Інтернаціоналом
[Was Resisters' International], неурядовою організацією зі
спеціальним консультативним статусом**

Генеральний секретар отримав наступну письмову заяву, яка поширюється відповідно до резолюції 1996/31 Економічної та Соціальної Ради.

[26 серпня 2024 року]

^{*} Оприлюднюється як отримано, лише мовою подання.

Порушення прав людини у зв'язку із мобілізацією і відповідними проблемами на території України

Антивоєнний Інтернаціонал глибоко стурбований триваючою агресивною війною Російської Федерації проти України та примусовою мобілізацією на окупованих територіях.

Разом зі своїм міжнародним партнером Connection e.V. і місцевим партнером, Українським Рухом Пацифістів, Антивоєнний Інтернаціонал висловлює серйозну стурбованість порушенням права людини на сумлінну відмову від військової служби в Україні.

Порушення прав людини російськими окупаційними військами

Продовжуючи те, що робилося в Криму після незаконної анексії в 2014 році, Російська Федерація організувала призов і мілітаристську індоктринацію дітей у Донецькій і Луганській областях, а потім і у частинах Херсонської та Запорізької областей після 2022 року.

Російські військові комісаріати та призовні комісії організують обов'язковий військовий облік, призов і мобілізацію; їх центральні офіси знаходяться в Сімферополі, Севастополі, Донецьку, Луганську, Мелітополі та Генічеську. Окупаційна влада змушує місцеве населення приймати російське громадянство та ставати на військовий облік, без цього неможливий доступ до працевлаштування, освіти, медичної допомоги, мобільного зв'язку та інших послуг.

Крім того, існують неофіційні практики насильницької мобілізації та примушування до «добровільної» служби в армії за контрактом. Більшість заяв про направлення на альтернативну службу відхиляються із погрозами покарання. Відмова служити в армії призводить до покарань, штрафів, позбавлення волі; за непокору призваних осіб і солдатів регулярно позбавляють волі і піддають тортурам.

У сумнозвісному випадку в Донецькій області було примусово мобілізовано персонал музичної школи; родичі викладача гри на гітарі Володимира Фролова повідомили, що його транспортували на фронт, де він загинув під Красногорівкою [1].

Священнику Української Православної Церкви Феогносту Пушкову, за повідомленнями, погрожували 5 роками в'язниці, змушуючи стати на військовий облік; іншого священника Костянтина Максимова викликали для постановки на військовий облік, арештували та засудили до 14 років позбавлення волі за «шпигунство» [2].

Велика кількість російських солдатів і мобілізованих цивільних українців, які відмовляються брати участь у російській агресії, свавільно утримуються в неволі та піддаються тортурам і стратам у в'язницях, розташованих у Донецькій та Луганській областях [3].

Особливе занепокоєння викликають повідомлення про мілітаризацію неповнолітніх на окупованих територіях, де допризовна підготовка є обов'язковою частиною навчальної програми загальноосвітніх шкіл, а діти та молодь залучаються до мілітаризованих заходів, що є порушенням статті 51 Четвертої Женевської конвенції.

Українські практики мобілізації, якими порушуються стандарти прав людини

Нові закони щодо мобілізації, прийняті 11 квітня та 9 травня 2024 року, передбачають обов'язковий облік для призову на військову службу всіх

чоловіків віком від 18 до 60 років під загрозою покарань, штрафів та обмежень громадянських прав; крім того, для чоловіків цієї вікової групи продовжує діяти заборона на виїзд з країни.

Як повідомлялося, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець відзначив факти позбавлення свободи та примусового транспортування громадян до територіальних центрів комплектування. У Бучачі (Тернопільська область) і Баранівці (Житомирська область) люди протестували після смерті мобілізованих, які були позбавлені свободи військовими центрами комплектування.

Повідомляється, що центри комплектування не дозволяють користуватися правовою допомогою особам, яких викликали для військового обліку та мобілізації [4].

У 2023-2024 роках парламентська комісія розслідувала порушення законодавства в армії та повідомила про близько 3200 скарг на військові центри комплектування [5].

Переслідування сумлінних відмовників від військової служби

Як повідомляє Управління Верховного комісара з прав людини [6], після російського вторгнення 24 лютого 2022 року в Україні перестало визнаватися право на сумлінну відмову від військової служби, а звільнення з військової служби з мотивів сумління ніколи не дозволялося.

Під час мобілізації, яка триває на даний час, жодна заява про направлення на альтернативну службу не була задоволена. Ті, хто наполегливо заявляв про сумлінну відмову, були притягнуті до суду за ухилення від призову (відомо 43 таких випадки: 18 вироків з реальними тюремними строками та 25 вироків щодо звільнення від відбування покарання з випробуванням).

Повідомлялося, що Міністерство оборони наполягало на відхиленні пропозицій Церков, громадських організацій, народних депутатів та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про надання можливості проходити альтернативну службу під час війни [7] відповідно до міжнародних стандартів.

Дмитро Зелінський, сумлінний відмовник і член Церкви Адвентистів, був визнаний винним в «ухиленні від призову» і засуджений до 3-х років позбавлення волі. Верховний Суд залишив вирок у силі на тій підставі, що можна служити в армії без користування зброєю, хоча військові статuti передбачають інше, а також на підставі, що «жодні релігійні переконання не можуть бути підставою для ухилення від мобілізації» [8]. Відомо про, щонайменше, три тюремні вирок сумлінним відмовникам у кримінальних провадженнях після остаточного рішення у справі Зелінського.

Член Церкви Євангельських Християн-Баптистів, який хотів проходити військову службу без зброї, не складаючи присягу, і не носити уніформу, отримав наказ командира одягнути військову форму та військове спорядження. Він відмовився, був звинувачений у непокорі (цей злочин карається до 10 років позбавлення волі) і був взятий під варту до судового розгляду його справи [9].

Михайло Яворський був засуджений до 3-х років позбавлення волі із звільненням від відбування покарання з випробуванням. Верховний Суд залишив у силі цей вирок на тій підставі, що, хоча Україна зобов'язана поважати право людини на сумлінну відмову, ситуація надзвичайного становища вимагає запобігання ухиленню від військової служби під виглядом сумлінної відмови, а також що під час війни не існує процедури юридичного визнання сумлінної відмови від військової служби.

Сумлінний відмовник Віталій Алексеєнко, звільнений у 2023 році, після повторного розгляду його справи був засуджений до 3-х років позбавлення

волі із звільненням від відбування покарання з випробуванням. Верховний Суд вирішуватиме, чи можна його виправдати. Тим часом адміністрація гуртожитку, де він проживає, як внутрішньо переміщена особа, намагалася виселити його на дискримінаційних підставах.

Повідомлялося, що двох сумлінних відмовників з числа Баптистів примусово доставили до військової частини в Житомирській області [10]. Суд відмовився звільнити Свідка Єгови з військової служби [11], як раніше відмовився звільнити пацифіста Андрія Вишневецького [12]. У деяких випадках суди відмовляють у скасуванні штрафів сумлінним відмовникам за невиконання правил військового обліку [13].

У публічному просторі домінує стигма проти тих, хто відмовляється брати участь у війні, і присоромлення «ухилянтів від призову»; у медіа продовжують називати «ухилянтами» сумлінних відмовників.

Порушення права на свободу слова

Протести проти порушень прав людини, пов'язаних з мобілізацією, регулярно тавруються як «російська пропаганда». Людей, які критикують такі порушення, у багатьох випадках звинувачують у поширенні чутливої для національної безпеки інформації про методи мобілізації та місця проведення примусової мобілізації на вулиці, звинувачують за статтею 114-1 Кримінального кодексу (перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України), що карається позбавленням волі на строк від 5 до 8 років.

Акції протесту проти зловживань військових центрів комплектування, такі, як сталися у червні-серпні 2024 року в Одесі, Ковелі та Ворохті, закінчилися кримінальними провадженнями проти протестувальників, адміністративними арештами та штрафами.

У серпні 2024 року молоді люди з плакатами «ТЦК все ще викрадає людей» і «Війна не привід будувати диктатуру» були затримані під час пікетування Міністерства внутрішніх справ у Києві [14].

Служба безпеки України звинуватила Юрія Шеляженка – науковця у галузі права, правозахисника, виконавчого секретаря Українського Руху Пацифістів, який надає правову допомогу сумлінним відмовникам від військової служби – у «виправданні російської агресії» на підставі заяви «Мирний порядок денний для України та світу», у якій насправді засуджується російська агресія. У нього вдома провели обшук, вилучили комп'ютер і смартфон. Міжнародна Амністія [Amnesty International] повідомляє, що такі звинувачення широко використовуються для непропорційного обмеження свободи слова [15]. Викликає також занепокоєння інформація про спробу заборони та розпуску Українського Руху Пацифістів, а також про те, що національний медіарегулятор відмовив Шеляженку в реєстрації сайту «Вільні цивільні. Вісник миру та сумлінної відмови» [16].

Рекомендації

Верховному комісару ООН з прав людини:

- закликати міжнародне співтовариство сприяти завершенню збройного конфлікту шляхом мирних переговорів і повного відновлення прав людини та належного притягнення до відповідальності за вчинені злочини та порушення;
- уважно прослідкувати за повною реалізацією прав людини на територіях України, у тому числі права людини на сумлінну відмову від військової служби.

Російській Федерації:

- вивести свою армію з окупованих територій і припинити примусовий військовий облік і набір до армії місцевого населення;
- звільнити всіх осіб, яких примушують до військової служби, позбавлених свободи за відмову брати участь у агресивній війні.

Україні:

- повною мірою реалізувати право людини на сумлінну відмову від військової служби відповідно до міжнародних стандартів, у тому числі під час мобілізації, і таким чином припинити будь-які переслідування та дискримінацію тих, хто заперечує проти війни та відмовляється служити в армії;
- забезпечити повний захист права на свободу вираження поглядів сумлінних відмовників від військової служби, опонентів війни та правозахисників.

Громадські організації «Асоціація Зв'язок» [Connection e.V.] та Український Рух Пацифістів [Ukrainian Pacifist Movement] без консультативного статусу також поділяють погляди, висловлені в цій заяві.

[1] <https://astra.press/english/2024/05/30/1766/>

[2] https://www.forum18.org/archive.php?article_id=2924

[3] <https://www.ifor.org/news/2023/3/29/russia-release-all-those-who-object-to-engage-in-the-war-and-are-illegally-detained-in-the-russian-controlled-areas-of-ukraine> ; <https://astra.press/english/2024/08/16/4078/>

[4] https://ombudsman.gov.ua/news_details/advokativ-dopuskayut-navit-u-miscya-pozbavleniya-voli-u-volinskij-tck-ni

[5] Усна заява Антивоєнного Інтернаціоналу на 56-й сесії Ради з прав людини, [англійською] <https://wri-irg.org/en/story/2024/oral-statement-given-interactive-dialogue-situation-ukraine-un-human-rights-council-56th> [переклад українською: <https://t.me/sheliazhenko/402>]

[6] A/HRC/56/30, пункти 39, 40.

[7] Щорічний звіт "Сумлінна відмова від військової служби в Європі у 2023/24 роках" (с. 159), https://ebco-beoc.org/sites/ebco-beoc.org/files/2024-05-15-EBCO_Annual_Report_2023-24.pdf

[8] Див. примітку 5.

[9] <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118923782>

[10] https://www.forum18.org/archive.php?article_id=2906

[11] <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120546999>

[12] Див. примітку 7, стор. 153.

[13] <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120935064>

[14] <https://www.instagram.com/reel/C-VCgXgspVL/>

[15] <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/eastern-europe-and-central-asia/ukraine/report-ukraine/>

[16] <https://detector.media/rinok/article/227250/2024-05-23-shelyazhenko-khotiv-zareiestruvaty-sayt-pro-patsyfizm-natsrada-ne-pidtrymala/>